Sekretariat Próśb i Zażaleń

Kategorie: Instytucje

Instytucja powołana 15 października 1940 r., mieszcząca się przy ul. Dworskiej 1 (róg Łagiewnickiej). Kierowniczką Sekretariatu została Regina Wo?k (vide), dlatego powszechnie nazywano go sekretariatem Wołkówny. Był jedynym miejscem składania pism kierowanych do Mordechaja Chaima Rumkowskiego. Rosnąca liczba petentów sprawiła, że od 14 lutego 1941 r. podań nie należało składać osobiście, lecz wrzucać do skrzynki zawieszonej na przy ul. Łagiewnickiej 27. Rumkowski wzywał, m.in. na łamach „Geto-Cajtung" (vide), by zaprzestano prób wręczania mu ofert i podań bezpośrednio, zwłaszcza w czasie wizyt w miejscach pracy, lecz robiono to jedynie przez Sekretariat Próśb i Zażaleń.

Według danych statystycznych zaledwie w ciągu pierwszego półrocza działalności przyjęto blisko 27 tys. spraw. W Archiwum Państwowym w Łodzi znajduje się kilka tysięcy podań kierowanych do Sekretariatu. Dotyczyły szerokiego wachlarza zagadnień. Najwięcej było próśb o pomoc materialną (zasiłki pieniężne, talony na żywność i obiady, przydział ubrań i mebli), pomoc w otrzymaniu pracy, opiekę lekarską i dentystyczną w postaci talonów, umieszczenie dzieci w domach sierot lub skierowanie do domu starców, przydział mieszkania, zezwolenie na wyjazd lub przyjazd do getta, a także podań o darowanie kary lub zwolnienie z więzienia. Pojawiały się również podania o zgodę na audiencję u Prezesa oraz wysyłane do niego życzenia i laurki, m.in. z okazji jego urodzin. Wyjątkowym zbiorem są składane w Sekretariacie projekty racjonalizatorskie dotyczące organizacji produkcji, administracji, żywienia czy lecznictwa.

Do Sekretariatu trafiły też liczne podania od deportowanych do getta jesienią 1941 r. Żydów z Rzeszy i Protektoratu. Zostały one przekazane do powołanego 3 grudnia 1941 r. Wydziału dla Wsiedlonych (vide).

Po wyciszeniu działalności Wydziału Zasiłkowego po deportacjach w 1942 r. Sekretariat Wołkówny odpowiadał za przydzielanie zasiłków

pieniężnych dla najuboższych.

Według danych przytoczonych w Kronice, zaledwie w lutym 1943 r. wypłacono zapomogi na łączną kwotę ponad 180 tys. mk. Chcąc usprawnić przydzielanie wsparcia, w biurze prowadzono dwie kartoteki: jedną obejmującą bieżące zapomogi dla osób bez środków do życia, drugą – zapomogi dodatkowe. Liczba potrzebujących była na tyle duża, że zaczęto usprawniać proces przydzielania zapomóg: zaufane osoby wręczały Wołkównie listy osób, którym wypłacano zasiłek z Kasy. Zasiłki z list zbiorowych wypłacano poprzez osoby za nie odpowiadające, część była dostarczana przez gońców, a część pocztą. Rozwiązania te nie spodobały się Rumkowskiemu, który 14 kwietnia 1943 r. wstrzymał wypłatę zapomóg, zezwalając na wypłatę jedynie 30 tys. mk z okazji święta Pesach. W miejsce zapomóg pieniężnych zaczęto wtedy przydzielać więcej obuwia, odzieży i bielizny.

Wypłaty zapomóg najwyraźniej wznowiono, skoro we wrześniu 1943 r. pojawiła się informacja, że nie udało się wypłacić wszystkich zasiłków ze względu na brak gotówki w Wydziale Pocztowym (vide).

W 1943 r. przez Sekretariat przechodziła też pomoc lekarska w postaci kierowania lekarzy na wniosek resortu do najbardziej potrzebujących.

Działalność Sekretariatu została gwałtownie wstrzymana na początku listopada 1943 r.:

„Sekretariat Wołkówny już nie wydaje żadnych talonów. W sekretariacie Wołkówny nie można już odbierać lub zamawiać talonów żywnościowych dla chorych. Sekretariat ten nie ma już także żadnej możliwości przyznawania obuwia. Wstrzymana została również akcja tak zwanych delegacji lekarskich. Dotychczas każdy resort mógł bowiem składać wniosek o delegowanie do kilkorga chorych jednego z zaufanych lekarzy Prezesa. Lekarze ci mogli następnie za pośrednictwem sekretariatu Wołkówny wnioskować do Prezesa o odpowiednią pomoc, np. talony albo kolacje. Ze względu na ustanowienie przez Prezesa wspomnianej już wcześniej normy 6700 talonów dla chorych na miesiąc Przełożony wstrzymał akcję delegacyjną”1.

Sekretariat został oficjalnie rozwiązany przez Rumkowskiego w

marcu 1944 r., a jego pracowników przekazano do dyspozycji Urzędu Pracy. Było to wynikiem prowadzonej przez Hansa Biebowa (vide) akcji kierowania pracowników biurowych do prac fizycznych, m.in. budowy domów tymczasowych na Radegaście. W maju utarła się praktyka pracy społecznej w niedzielę i przygotowywania wypłaty zapomóg do realizacji w Kasie Głównej (vide), nie więcej jednak niż 5 tys. mk tygodniowo. Planowano nawet otworzenie biura w pomieszczeniach Kasy, ale w połowie maja 1944 r. nadal urzędowano w pomieszczeniach przy ul. Dworskiej 1. Później jednak uruchomiono biuro w lokalu Kasy Po?yczkowej (vide), przyjmujące petentów po godz. 17. Działało do 28 lipca 1944 r., czyli wypłatę zapomóg wstrzymano tuż przed rozpoczęciem ostatecznej likwidacji getta.

W biurze pracowało w 1941 r. czterech stałych pracowników, następnie zaś od kilku do kilkunastu osób. W sierpniu 1943 r., w okresie nasilonej akcji przydzielania zapomóg, stan pracowników wzrósł do 25 osób (14 mężczyzn i 11 kobiet), przy czym osiem zostało zatrudnionych między styczniem a sierpniem 1943 r., a co najmniej trzy z nich to go?cy (vide) z grupy młodocianych.

Ewa Wiatr

Przypisy

1. Kronika, t. 3, s. 586, 10.11.1943.

Źródła

APŁ, 678/1882, k. 102; Kronika, t. 3, s. 117, 21.03.1943, s. 145, 6.04.1943; s. 159, 14.04.1943, s. 512, 5.10.1943, s. 586, 10.11.1943; t. 4, s. 254-255, 20.04.1944; s. 288-289, 8.05.1944; s. 293-294, 11.05.1944, s. 303, 15.05.1944, s. 330-331, 29.05.1944, s. 339, 2.06.1944; s. 341, 4.06.1944; s. 455, 28.07.1944;

„Geto-Cajtung” 2.05.1941, nr 9, s. 1–2.

Dziennik Lolka Lubińskiego/Diary of Lolek Lubiński, oprac. Anna Łagodzińska, Łódź 2014, s. 384.

D. Dąbrowska, Struktura i funkcje administracji żydowskiej w getcie łódzkim (maj-grudzień 1940), cz. 2, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1964, nr 52, s. 43-44; A. Bryk, Przełożony Starszeństwa Żydów w latach 1939-1944. Procesy archiwotwórcze, Łódź: Archiwum Państwowe w Łodzi 2024, s. 37, 47.

Tagi

administracja żydowska

Data aktualizacji: 07-11-2026

Data dodania: 05-09-2025